

rágok lázadása” nélkülöz mindenféle jogi alapot. A francia újságíró kalauzoló vendéglői jelenetben kitarulkozik a sírva vigadás groteszk panorámája is — Grand-pierre majd alaposan elemzi ezt a rekompenzáló jelenséget a *Tegnapban* —, a „fumon ugar” képe.

A regény szatirikus rétege azonban elsősorban merész kritikájával és helyenkénti frappáns szellemességével hordoz valódi értéket. De sajnos már a szatirikus világ rajzát is naiv, sőt ellentmondásos, illogikus mozzanatok terhelik. Lát-szik, hogy az íróban pontosan tudatosodtak a magyar politikai és szellemi élet betegségei, de valójában nincs otthon a gyakorlati politika mindennapjaiban. Ugyanilyen elnagyolta, naiv ábrázolás miatt szürkül el *A nagy ember* befejezése is, amelyben nyilvánvalóvá válik, hogy nem ismeri eléggé a filmipar belső, gazdasági problémáit, a filmgyártás finánciális mechanizmusát.

Pedig a regény alapötlete valóban kitűnő. Az abszurd gondolat, a fellázadt nadrágok programja („ezentúl ne az emberek vegyék fel a nadrágokat, hanem fordítva, a nadrágok az embereket”) akár a mai „nouveau roman” karikatúrája is lehetne. A „pantolonizáció” taktikája a terrorakciók sorozata — amely a nadrágok váratlan helyzetekben történő „emigrálásától” a fojtogató gyilkosságokig terjed —, stratégiája pedig a hatalomátvétel utáni totális anarchizmus. „Az emberi társadalom elnadrágosult, az intézményeket a mi munkánk tartja fönn. Mi felismertük ezt a történelmi igazságot és most elérkezett a megfelelő pillanat: cselekedni kell!” — ezt a programadó nyilatkozatot Eduárd rögtönzi a nadrágok „osztályközi” ülésén. Az örökkévalóságig tervezett háború iskoláiként nem véletlenül emlegeti a kaszárnnyák fontosságát, de a papírgyárak mint a kultúra táplálói sem véletlenül kerülnek szóba: „Papírgyárak! Itt fogják kivégezni azokat, akik másképp gondolkoznak, akik elégedetlenek, akik szabadságot akarnak, akik nem tudnak engedelmeskedni, mert saját gondolataik vannak... Ki kell végezni őket! Előbb kivégezni, aztán meg lehet magyarázni, hogy miért kellett...”.

A groteszk abszurdítás sem a tartalmi, „eszmei” okok miatt, sem a kényszerű ismétlődések miatt nem tud szervesen illeszkedni a politikum szatirikus világába. De — Pirandello művészetének közvetlen hatását mutatva — van egy kitűnő lélektani magva ennek az egész nadráglázadásnak. Eduárd taktikája azon alapszik, hogy a terrorakciók után minden emberre más nadrág kerüljön, vagyis a saját nadrágja által megtestesített, szereppé merevült ember így kerül majd antagónisztikus ellentmondásba a *megváltozott valósággal*.

KERESZTURY DEZSŐ VERSE

Végtelenek közt

*A nappal erős, világos,
az éj kusza rejtelem
amíg a hegyen épült város
uralkodik éberem,
és mindent tisztává mos
a fény, a kegyelem.*

*De kiterjedő végtelenek közt
a világ ingó porond,
mit valaki mindújra átföst,
letöröl, összeront,
eldob mint mequnt eszközt.
s új világokat ont.*

*Vihart szül a szélvető nyár;
visszacsavarva ég
az ihlet: megoldó szót vár,
egy puszta ige elég;
de suttog a rezzenő száj:
ne még, ne még!*

*Majd ha világszél fújja
loboghat a csonthalom,
de hogy akkor se túlon túlra,
belepi földi lom,
s ahonnan jött oda újra
visszavegyül az atom.*

*Kiszúrt szem hát az utolsó
lehetőség, hogy amit
ember mond ne imaorsó,
ne tétel legyen a hit,
de edény az olajoskorsó,
mit Isten, ki újratelít?*

*Aki nem akar már menekülni
megáll, elszánta magát;
se benti, se odaküinti
vonzás nem hatja át,
mert tudja, ha Istene küldi
mind tiszta lesz, amit ad.*